

ความเป็นอีสานในนวนิยายสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อน The Identity of E-San in “Sairung Klang Sak Phu Klon”.

ชานนท์ ไชยทองดี*
Chanont Chaithongdee

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นอีสานในนวนิยายเรื่องสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อน บทประพันธ์ของมาโนช พรหมสิงห์ ผลการศึกษาพบว่านวนิยายเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นอีสาน 3 ด้าน คือ 1)รากเหง้าความทรงจำ ผู้ประพันธ์ได้ใช้กลวิธีเชื่อมโยงเนื้อหาวนิยายกับเรื่องเล่า และตำนานที่เป็นตัวแทนของชาวอีสานทั้งที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดมนุษย์ ชุมชน หรือแม้ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ 2)บาดแผลทางสังคมจากอดีต ผู้ประพันธ์ได้หยิบยกความทรงจำทางสังคมที่สะท้อนบาดแผลของการถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวอีสานที่มีมาช้านาน 3)ความเป็นอีสานที่ภาคภูมิใจ ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชาวอีสานด้วยการถ่ายทอดภูมินามของชุมชนที่เป็นพื้นที่ในนวนิยาย ภูมินามเปรียบเสมือนคำอธิบายที่ช่วยสนับสนุนการมีตัวตนของคนอีสาน นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับฮีต คอง ที่ชาวอีสานยึดปฏิบัติมาช้านาน ดังนั้นนวนิยายสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อน นอกจากจะทำหน้าที่เป็นวรรณกรรมที่ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงแล้ว ยังแฝงความเป็นอีสานผ่านกลวิธีการประพันธ์ที่ช่วยให้นวนิยายเล่มนี้เป็นตัวแทนหนึ่งของอัตลักษณ์ความเป็นอีสาน

คำสำคัญ : ความเป็นอีสาน สายรุ้งกลางซากผุ่ร่อน ท้องถิ่นนิยม

* อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Abstract

This article aims to study the identity of E-San in “Sairung klang sak phu klon” novel by Manoach Promsing . The result of the study finds this novel reflect the identity of E-San in 3 stages :

1) The root of memory ; the writer links the novel and hearsay with with the historical record which represent Esan people about arise f human , community or the relevant with other ethnic. 2) The wound of the past ; the writer chooses the memory which represent the painful from the exploited of Esan people for a long time. 3) The pride of Esan ; the writer shows the identity of Esan people by showing the toponymy of community in this novel. Toponymy is the explanation which support the identity of Esan people . In addition , it's connect to the tradition about Heet Kong which long time belief of Esan people. So Sairung klang sak phu klon not only entertaining the reader but also kept the identity of Esan through the writing strategy to make this novel be the represent of Esan identity

Keywords : identity of Esan , Sairung klang sak phu klon, Localism

บทนำ

การศึกษาความเป็นอีสานเป็นที่สนใจในแวดวงวิชาการ การศึกษาในแวดวงวรรณกรรมศึกษาที่ผ่านมาได้มีการศึกษาความเป็นอีสานในวรรณกรรมต่างๆ ฮีรอน สเตอร์ ลอกดอตส์ (2553) ที่ได้ศึกษาสำนักเรื่องถิ่นฐานในนวนิยายเรื่องลูกอีสานของคำพูน บุญทวี ซึ่งพบว่าคำพูน บุญทวีสามารถวิเคราะห์และคัดเลือกสิ่งที่เหมาะสมเฉพาะเจาะจงในเหตุการณ์ต่างๆ แล้วนำมาประกอบเป็นฉากชีวิตประจำวันในนวนิยาย ดังจะเห็นได้จากการแสดงความเห็นอกเห็นใจกันของชาวบ้าน ความผูกพันในระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง ผนวกกับความรักถิ่นฐานของตน ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ การผสมผสานศาสนาและความเชื่อต่างๆ

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2555) ได้เสนอบทความบั๊งไฟในเพลง: วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอีสานผ่านบทเพลงบุญบั๊งไฟ “บุญบั๊งไฟ” เป็นหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสาน ที่มีการนำเนื้อหามาแต่งเป็นบทเพลงขับร้องมาก ประเพณีหนึ่ง โดยเฉพาะในเพลงลูกทุ่ง เนื้อหาของเพลงมักจะเล่าถึงวัตถุประสงค์ของประเพณี คือการขอฝน ความสนุกสนานในงานบุญ และตำนานที่เกี่ยวข้อง บทเพลงบุญบั๊งไฟยังถูกถ่ายทอดผ่านบริบทเชิงพื้นที่คือการ เป็นสัญลักษณ์ของเมืองยโสธรอีกด้วย เพลงบุญบั๊งไฟที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็น พัฒนาการของบั๊งไฟและงานบุญบั๊งไฟที่ได้แพร่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่อีสาน วิถีชีวิตของคนอีสาน และสะท้อนให้เห็นความสำคัญของบุญบั๊งไฟในฐานะเอกลักษณ์ของชาวอีสานอีกด้วย

ในส่วนของภาพยนตร์ นัทธนัย ประสานนาม (2556) ได้เสนอว่า อีสานเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม และปรากฏการณ์ทางสังคม ท้องถิ่นอีสานปรากฏในภาพยนตร์ไทยทุกประเภท อาทิบทความเรื่อง เงามลอนของการพัฒนา: ‘อีสาน’ ในโลกภาพยนตร์ (2553) ผลการศึกษาพบว่าภาพยนตร์กลุ่มนี้นิยมนำเสนอคู่ตรงข้ามระหว่างความเป็นอีสานกับความ เป็นเมืองโดยสร้างอีสานให้เป็นดินแดนที่เป็นเหยื่อของการพัฒนา หรือไม่ได้รับความชอบธรรมจากส่วนกลาง ดังที่ อลงกรณ์ ผิวขำ (2554) ที่ได้ศึกษาการใช้ภาษาถิ่นในภาพยนตร์ โดยเสนอว่าภาษาอีสานที่ปรากฏยังคงแสดงความไม่เท่าเทียมระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง

จากการสำรวจผลงานทางวิชาการที่ศึกษาอีสานในวรรณกรรมประเภทต่างๆ พอจะทำให้เห็นภาพกว้างๆ ว่า อีสานได้รับความสนใจในหลายประเด็น ซึ่งผลการศึกษาโดยมากพบว่าอีสานยังเป็นดินแดนที่ยังถูกเอารัดเอาเปรียบหรือยังล้าหลังในโลกของการพัฒนา

นวนิยายเรื่อง สายรุ้งกลางซากุระอรอน มาโนช พรหมสิงห์ (2556) ที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการผลิตรวบรวมจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ชุมชนท้องถิ่นมีความน่าสนใจในส่วนของการขั้นตอนการดำเนินการซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำงานครั้งนี้ว่า “ครั้งแรกตกลงจะเข้าร่วมโครงการฯ นี้แล้ว ผมเริ่มวางแผนในการทำงานนี้อย่างชัดเจนทันที 1) ผู้คนในพื้นที่อีสานเป็นอย่างไร 2) การลงพื้นที่/การศึกษาหาข้อมูลจะมีกระบวนการขั้นตอนเช่นไร 3) จะสรรหากลวิธีการเล่า/ การประกอบสร้างใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับเรื่องราวที่เป็นพื้นถิ่น/ พื้นบ้านให้น่าอ่าน น่าสนใจได้อย่างไร...และแล้วผมก็ก้าวข้ามทุกสิ่งทุกอย่างข้างต้น

ลงมือสร้างสรรค์นวนิยายเรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยดี เป็นการผสานความทรงจำในอดีต เรื่องเล่าพื้นบ้าน และความรู้สากลเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นชุมชนท้องถิ่นที่ได้ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและการต่อสู้ดิ้นรนที่มีพลวัตอันน่าสนใจ”

ที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นสาเหตุให้สนใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้ว่าผู้เขียนนำเสนอให้เห็นความเป็นอีสานอย่างไรในวรรณกรรมที่เกิดจากมุมมองการทำงานสร้างสรรค์ด้วยข้อมูลจากพื้นที่สำรวจข้อมูลอันนำมาสู่นวนิยาย สายรุ้งกลางซากผุ่ร่อน

รากเหง้าความทรงจำ

ตำนานเป็นคำตอบอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์คิดค้นขึ้นมาเพื่ออธิบายเรื่องราวเหล่านั้น อีกทั้งยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในทุกสังคมทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นโลกตะวันตกหรือโลกตะวันออกก็ล้วนมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานแทบทั้งสิ้น ลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้ตำนานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ เนื่องจากสามารถแสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงาม ความมีระเบียบประเพณีทางสังคม วิถีคิด ตลอดจนภูมิปัญญาของกลุ่มชนได้อีกประการหนึ่ง (ปฐม หงส์สุวรรณ, 2554)

นวนิยายสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อนนี้ได้ใช้กลวิธีการประพันธ์โดยสอดแทรก ตำนานนิทานพื้นบ้านให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินเรื่อง ซึ่งตำนาน นิทานเหล่านี้ล้วนมีเนื้อหาที่น่าสนใจแ่งเป็นรากเหง้าของชาวอีสาน อาทิการที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดบางส่วนของวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่

“ปลาสิไลน้ำ	คำเอ้ยสิเอ็นกั้
ซังสิไกลลูกไตัน	คนสิให้แอ่วน่า
คำสิลาสายสร้อย	กลอยมันสิลาป่า
หมาสิลาเข้าบ้าน	กระสันให้แอ่วน่า
ปูสิลาน้ำ	ข้าวกำสิลาหนอง
บัวทองสิลาบึง	ป่าวพี่ชายสิลาน้อง”

(มานิช พรหมสิงห์, 2556)

วรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ได้เป็นตัวแทนของชาวอีสานนัยยะในตัวละครจากเรื่องผาแดงนางไอ่ กล่าวคือ ตัวเอกเป็นนาค ที่หมายถึง งู ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับงูพบว่าผู้คนในภูมิภาคอุษาคเนย์ยกย่องและนับถือมานับตั้งแต่ดึกดำบรรพ์เมื่อไม่น้อยกว่าสองหรือสามพันปีมาแล้วซึ่งเป็นไปตามคติของอินเดียในบรรดาชุมชนบ้านเมืองทั่วภูมิภาคอุษาคเนย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่ตอนใต้มณฑลยูนนานของจีนลงมาถึงปากของแม่น้ำโขง ต่างก็เลื่อมใสในลัทธิภูษานาคทั้งสิ้น เพราะจะเชื่อกันว่านาคเป็นผู้บันดาลให้เกิดธรรมชาติ เกิดความมั่งคั่งและมั่นคง ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดภัยพิบัติถึงขั้นบ้านเมืองล่มจมได้ นอกจากนี้ ยังนับถือนาคเป็นบรรพบุรุษด้วย ลักษณะดังกล่าวสุดจิตต์ วงษ์เทศ (2543) ได้ให้ความเห็นว่า นาคเป็นลัทธิทางศาสนา ซึ่งเป็นระบบความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งแต่ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานหรือหนองแสต่อเนื่องลงมา เป็นลัทธิภูษานาคหรือความเชื่อตามแนวนาคาคติ

นอกจากนี้ผู้เขียนได้เสนอภาพความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในอีสานที่ก่อให้เกิดเรื่องเล่าเกี่ยวกับความขัดแย้ง อาทิ เรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวข่า ดังตัวอย่าง

“กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว...มีคำรำลึกกันในหมู่ชาวเมืองว่า คนข่าน้ำปาดง มีเชื้อโรคร้ายแรงชนิดหนึ่งฝังอยู่ในร่างกาย หากผู้ใดถูกเชื้อโรคแพร่ลามติดต่อเข้าสิงสู่ จะนอนตายอย่างทุกข์ทรมานอย่างไม่มีทางรักษาได้ แหละคนข่าจำนวนมากมายเหมือนมดปลวกเป็นต้นเหตุให้แผ่นดินทรุดต่ำอาจทำให้น้ำป่าท่วมเมือง ท่วมโลก เจ้าเมืองจึงมีบัญชาให้ชาวเมืองทุกคน ถือเป็นหน้าที่ที่จะกำจัดข่าให้หมดสิ้นไปจากแผ่นดิน ...”

(มานิช พรหมสิงห์, 2556)

กัมพล จำปาพันธ์ (2555) ได้เสนอความรู้เกี่ยวกับชาวข่าไว้ในหนังสือ ข่าเจียง : กบฏไพร่ ขบวนการผู้มีบุญหลังสถาปนาพระราชอาณาเขตสยาม – ล้านช้าง ซึ่งได้เปิดมุมมองของคนข่าที่ถูกมองว่าเป็นศัตรูของรัฐส่วนกลาง ความเป็นคนป่าถูกทำให้เป็นคู่ตรงข้ามกับความศิวิไลซ์ แต่คู่ตรงข้ามเช่นนี้อีกนัยยะหนึ่งได้ช่วยขบขันให้ แผ่นดินของส่วนกลางมีภาพของความศิวิไลซ์มากยิ่งขึ้น ดังการที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวข่า อาจเป็นไปได้ว่า ในความเป็นอีสานที่ถูกมองจากส่วนกลางว่าป่าเถื่อน หรือล้าหลัง แท้จริงได้มีส่วนในการประกอบสร้างความเจริญให้กับแผ่นดินส่วนกลางก็เป็นได้

นอกจากนี้ตำนานน้ำท่วมโลกจากพงศาวดารล้านช้างก็ได้ถูกนำมาเสนอเป็นส่วนหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงตำนานไว้ว่า

“...ตำนานหรือปกรณัม เป็นเสมือนวิธีคิดหรือเครื่องมือที่มนุษย์ใช้อธิบายความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจต่อตนเอง ต่อจักรวาล ต่อสภาพแวดล้อมทั้งพืชและสัตว์ ต่อสังคมตนเอง...”

(มานิช พรหมสิงห์, 2556)

ตำนานน้ำท่วมโลกมีอนุภาคการกำเนิดของมนุษย์ที่เชื่อว่ามาจากน้ำเต้าปุง พิเชฐ สายพันธ์ (2542) อธิบายให้เห็นว่า น้ำเต้าและแตง ในตำนานกำเนิดมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่สามารถเข้าไปแทนที่กันได้ซึ่งเป็น Paradigmatic ต่อกัน น้ำเต้า/แตง จึงสื่อความหมายเดียวกันได้ คือ หมายถึงการเกิด เพราะมีภาพลักษณ์ของการมีชีวิตอยู่รอดนั่นเอง และเนื่องจากน้ำเต้ามีลักษณะเป็นตัวเชื่อมโยง (Mediator) ระหว่างคู่ความสัมพันธ์ของการเกิด-การตาย นั่นคือเหตุการณ์น้ำท่วมโลกอันมีความหมายถึงหายนะภัยและความตายเป็นจุดที่ทำให้น้ำเต้าเกิดขึ้นและในขณะเดียวกันน้ำเต้าก็เป็นตัวแทนที่แทนส่งอำนาจผ่านลงมาบนดาลให้เป็นที่เกิดของมนุษย์ตามคุณลักษณะของตัวเชื่อมโยงและเป็นจุดบรรจบกันของคู่ตรงข้าม คือการเกิดและการตาย

ทัศนะของปฐม หงส์สุวรรณ (2554) ได้เสนอว่าการกำเนิดมนุษย์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ดังเช่น ไทลื้อ ไทยวนหรือลาว ส่วนใหญ่มักเป็นภาพของการกำเนิดกลุ่มคนที่เป็นบรรพบุรุษโดยเชื่อมโยงกับนาคที่มาจากแม่น้ำโขง เช่นนี้การกำเนิดผู้คนในชุมชนของคนไทริมฝั่งโขงจึงมักถูกอธิบายให้เห็นภาพของความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างแม่น้ำโขงผ่านตัวตนของนาคในฐานะเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural Beings) กับการกำเนิดเกิดก่อชีวิตของผู้คน ปริณทลของแม่น้ำโขงจึงแทรกซึมเข้าไปอยู่ในโลกทัศน์ จิตวิญญาณ และตัวตนของกลุ่มคนไทให้มีความใกล้ชิดสัมพันธ์กันยิ่งขึ้น นัยยะของนาคที่สัมผัสกับหญิงสาวจนทำให้เกิดการตั้งครรภ์กลายเป็นบรรพบุรุษของคนไทบางกลุ่มจึงสื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ คือเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่า “นาค” มีฐานะเป็นเสมือน “พ่อ” ผู้ให้กำเนิดเช่นกัน การให้คำอธิบายดังกล่าวถือเป็นความพยายามสร้างกลไกทางสังคมในท่ามกลางธรรมชาติแวดล้อม กล่าวคือช่วยให้ผู้คนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม

เพื่อความอยู่รอดได้ แม่น้ำโขงจึงเสมือนเป็นแม่น้ำแห่งการกำเนิดชีวิตของกลุ่มคนไทในอีก
แ่งมูหนึ่ง

บาดแผลทางสังคมจากอดีต

อีสานในอดีต หัวเมืองมีความสัมพันธ์กับรัฐส่วนกลางที่กรุงเทพฯ ด้วยการส่ง
ส่วย ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ของป่า และผลผลิตของราษฎร นอกจากนี้ได้มีการเกณฑ์
แรงงานไปทำงาน และเกณฑ์พิเศษ เมื่อต้องเผชิญกับฝรั่งเศสที่ขยายอิทธิพลเข้ามาบริเวณ
ลุ่มน้ำโขง ทำให้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับระบบ
บริหารราชการให้ใกล้ชิดมากขึ้น มีการทอนอำนาจเจ้าเมืองท้องถิ่นลง ส่งข้าราชการจาก
ส่วนกลางขึ้นมาปกครองพร้อมทั้งรับนโยบายจากส่วนกลางมากขึ้นเป็นลำดับ การปรับปรุง
ระบบบริหารนี้ทำให้เจ้าเมือง กรมการเมืองท้องถิ่นรู้สึกสูญเสียอำนาจ จึงเกิดการต่อต้าน
การเปลี่ยนแปลงการเก็บส่วยจากสิ่งของมาเป็นเงินตราทำให้ราษฎรรู้สึกลำบาก เพราะ
เป็นสังคมที่มีการค้าขายและใช้เงินตราน้อย นอกจากนี้ยังประสบปัญหาฝนแล้งอยู่เสมอ
บางครั้งจึงขาดแคลนข้าวต้องเดินทางหาอาหารยังที่ห่างไกล (ประนุช ทรัพย์สาร. 2551)
ส่วนคายส์ (Keyes, 1997) มองว่า คนอีสานบางครั้งแสดงตัวตนในลักษณะที่เชื่อมโยง
กับชุมชนท้องถิ่น บางครั้งเชื่อมโยงกับความเป็นคนภาคอีสาน บางครั้งเชื่อมโยงกับคน
ลาวในประเทศลาว และเชื่อมโยงกับคนไทยภาคกลาง เขาเสนอว่าคนอีสานไม่ได้ใช้
แนวคิดท้องถิ่นนิยมเพื่อแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมืองในเรื่องการแบ่งแยกดินแดน
แต่เพื่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นภายใต้กรอบสังคมของประเทศไทย แต่วางอยู่
บนการโค่นล้มอำนาจของรัฐไทย รวมถึงไม่ได้มีนัยยะที่รวมถึงพระมหากษัตริย์แต่อย่าง
ใด (Keyes, 1997) นวนิยายสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อนได้มีการถ่ายทอดบาดแผลทางสังคม
ผ่านเรื่องเล่าในอดีต ดังตาราง

ตารางที่ 1 นิทานและเนื้อหาในนวนิยายที่มีการถ่ายทอดบาดแผลทางสังคม

เรื่อง	เนื้อหา
นิทานปรัมปรา (พื้นบ้านอีสาน) เรื่องที่หนึ่ง	- การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวข่า - กบฏเจ้าอะนวง
นิทานปรัมปรา (พื้นบ้านอีสาน) เรื่องที่สอง	- ฝ่ายกบฏเจ้าอะนวงที่ยโสธร - เหตุการณ์กบฏผีบ้าผีบุญ
นิทานปรัมปรา (พื้นบ้านอีสาน) เรื่องที่สาม	- พระยาคันทาค
นิทานปรัมปรา (พื้นบ้านอีสาน) เรื่องที่สี่	- ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่
นิทานปรัมปรา (พื้นบ้านอีสาน) เรื่องที่ห้า	- ท้าวกำกาดำ
เรื่องเล่าเก่าแก่ของชาวศรีฐาน	- ประวัติบ้านศรีฐานเชื่อมโยงกับตำนานการสร้างพระธาตุพนม รวมถึงการอพยพของผู้คนจากเวียงจันทน์ในสมัยพระวอพระตา

จากตารางของเรื่องเล่าที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดบาดแผลของการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยเสนอในรูปของความทรงจำทางสังคม ซึ่งจะพบว่าเรื่องเล่าเหล่านี้ล้วนมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการอพยพของผู้คนจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงสู่ดินแดนที่เรียกว่าสยามในขณะเพื่อมาสร้างบ้านแปงเมือง

ตัวละครต่างๆ จากวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์นำมาถ่ายทอดในนวนิยายล้วนมีบุคลิก ลักษณะที่อาภัพ หรือไม่ก็ดูโง่เง่าถึงขั้นไม่สามารถควบคุมสติ อารมณ์จนเกิดโศกนาฏกรรม เช่น การสังหารแม่ตัวเองจนเกิดเป็นวาทกรรมที่ช่วยซ้ำเติมผู้คนที่อาศัยในดินแดนอีสาน จากการศึกษาของอนุชิต สิงห์สุวรรณ(2553) พบว่างานเขียนประเภท “พื้น หรือพงศาวดาร” เกิดจากการสร้างนโยบายของผู้ปกครองกรุงเทพฯ ในการส่งเสริมและสนับสนุนท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นให้ชนชั้นนำอีสานที่ต่างได้รับโอกาสทางการศึกษาสมัยใหม่ทำการเขียนประวัติศาสตร์พรรณนาสาเหตุของภาวะการละเลยต่อสำนึก “ความเป็น

ลาว” ที่เคยถูกยึดโยงด้วยตำนานทางศาสนาพื้นบ้านที่มีร่วมกันให้เหลกละเอียดเป็นกลุ่มย่อยๆ ดังการที่ผู้เขียนเลือกที่จะหยิบยกบาดแผลทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องเล่าของอีสานอาณานิคมในการโต้กลับเจ้าอาณานิคมภายใน ทฤษฎีวาทกรรมอาณานิคม (Colonial Discourses) ที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในพัฒนาการของแนวคิดหลัง อาณานิคม โดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีเหล่านี้จะมุ่งสำรวจวิธีที่ภาพแทน (Representation) และหมวดหมู่ของการรับรู้ (Mode of Perception) ถูกใช้ในฐานะอาวูรพื้นฐานของอำนาจอาณานิคมเพื่อที่จะให้คนในอาณานิคมสยบยอม ต่อการปกครอง (McLeod, 2000) อ้างในนันทนัย ประสานนาม, 2555) ลัทธิล่าอาณานิคมดำรงอยู่ด้วยการสร้างความชอบธรรมให้แก่ความคิดที่ว่า การที่ประชาชนในชาติถูก ปกครองโดยเจ้าอาณานิคมเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และให้ประชาชนในอาณานิคมยอมรับสถานะที่ต่ำกว่าใน ลำดับชั้นตามตรรกะของอาณานิคม กระบวนการนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างอาณานิคมในจิตสำนึก (Colonizing the mind) การสร้างความชอบธรรมนี้ปฏิบัติการด้วยการโน้มน้าวให้คนซึมซับรับเอา (to Internalize) ตรรกะ และภาษาของกระบวนการดังกล่าว เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งคุณค่าและมุมมองของเจ้าอาณานิคมในฐานะวิธีที่คนได้ปกครองจะใช้รับรู้

ความเป็นอีสานที่ภาคภูมิใจ

นักเขียนอีสานมักมีความผูกพันอยู่กับประสบการณ์อันเป็นภูมิหลังของตนจึงสะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็น “อีสาน” ไว้ในผลงานอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้อาจเป็น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ดังวรรณกรรมจึงทำหน้าที่บันทึกร่องรอยของชีวิตชาวอีสานไว้โดยปริยาย ภาพที่สะท้อนออกมาอาจเป็นการเสนอปัญหาต่างๆ ของสังคมอีสาน แล้วพัฒนาแนวคิดมาเป็นการเสนอและสะท้อนภาพสังคมทั่วไปที่กว้างขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เห็นถึงปัญหาและอาจเสนอแนะหรือชี้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (นันทพร โพธิ์ขำ, 2543) นวนิยายสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อนนี้ได้เสนอความเป็นอีสาน ซึ่งจะวิเคราะห์และนำเสนอเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

เรื่องเล่าเก่าแก่ของชาวบ้านศรีฐาน

จิรฐิ เจริญราษฎร์ (2552) ซึ่งอธิบายไว้ว่าภูมินามต่าง ๆ อาจจะมีที่มาจากต้นเหตุที่ต่างกันไป เช่น มาจากนิทาน นิยายประจำถิ่น มาจากความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มาจากความสอดคล้องทางด้านภูมิศาสตร์ มาจากนามของบุคคลสำคัญ มาจากความ

เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือมาจากพืช แต่ละกลุ่มแต่ละท้องถิ่นกำหนดรับรู้ และเข้าใจร่วมกันในช่วงสมัยหนึ่ง ครั้นเมื่อเวลาผ่านไป การรับรู้ความเป็นมา และการสื่อความหมายอาจจะสูญไปจนกระทั่งไม่มีใครรู้ความเป็นมาของภูมินามเหล่านี้ก็ได้ ทำให้ไม่สามารถสื่อความเข้าใจในหมู่นยุคใหม่ได้ ดังตัวอย่าง

“...ในนครเวียงจันทน์ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เมื่อเกิดศึกกลางเมือง พระวอพระตาได้พาไพร่พล ข้ามน้ำโขงมาลี้ภัยทางฝั่งไทย ที่สุดแล้วพระวอพระตา กับไพร่พลส่วนใหญ่ได้สร้างบ้านแปงเมืองที่หนองบัวลุ่มภูทางเหนือ ขณะที่อีกส่วนหนึ่งยังกระจัดกระจายอยู่ทางใต้ บริเวณหนองทับ มีคนสร้างหลักปักฐานร่วมกันเป็นชุมชน จึงสร้างวัดศาลาเล็กขึ้นเพื่อสืบทอดศาสนา เฉาขุนศรีเป็นหนึ่งในกลุ่มชาวบ้านบริเวณหนองทับ เป็นพรานป่าล่าสัตว์ผู้มีชื่อเสียง เทียวไล่ล่าสัตว์ตามหนองแสงหนองสะพรั่ง กระทั่งถึงหนองนาซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์กว่าที่อื่นใด จึงจัดตั้งที่พักอยู่ใกล้หนองนา เพื่อสะดวกในการออกล่าสัตว์ ครึ่งนานวันเข้าจึงมีผู้คนอพยพติดตามมาอีกหลายครัวเรือน เกิดเป็นชุมชนใหญ่มีผู้คนมากมาย เมื่อจะพากันตั้งชื่อหมู่บ้าน จึงย่อนคิดคำนึงถึงถิ่นฐานบ้านเก่าในเวียงจันทน์ที่จากมา คือชุมชนศรีฐานและวัดสี่สะเกด ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวัดพระแก้วและหอปางคำของเจ้ามหาชีวิตลาว”

(มานโซ พรหมสิงห์, 2556)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าผู้ประพันธ์ได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับความขัดแย้งในอดีตของนครเวียงจันทน์ซึ่งเป็นสาเหตุของการอพยพของผู้คนจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมายังสยาม ผู้คนที่อพยพมานั้นได้รำลึกถึงบ้านเกิดของตนที่พลัดพรากมาจนต้องตั้งชื่อหมู่บ้านและสถานที่สำคัญทางศาสนาที่เชื่อมโยงถิ่นฐานบ้านเกิด

ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) ได้กล่าวถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับชุมชนว่า ในสังคมชนบทที่มีแต่โบราณกาลหาได้เกิดจากการดำรงอยู่ของชุมชน “บ้าน” เพียงชุมชนเดียวไม่ต้องมองบริบทของพื้นที่ใหญ่ ๆ ร่วมกันที่เรียกว่า “ท้องถิ่น” เป็นสิ่งที่มีประวัติศาสตร์เพราะเป็นการรับรู้ของคนภายใน ก็คือผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นย่อมทราบความเป็นมาที่กำหนดมาจากการบอกเล่าหรือการแต่งเป็นตำนานถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และการเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน

การกำหนดชื่อสถานที่ และพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นภูเขา หนองน้ำ ลำ คลอง ด้วยระบบสัญลักษณ์ที่ควบคุมด้วยระบบความเชื่อพื้นที่ใดเป็นส่วนของตัวเอง และพื้นที่ใดเป็นส่วน

รวม ย่อมมีการแบ่งสรร และแจกแจงที่ให้แก่ของชุมชนในท้องถิ่นเดียวกันที่ยากจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน นั่นคือ คนที่ยากไร้อาจอาศัยวัดอยู่ในที่ของวัดหรือในที่สาธารณะเป็นการชั่วคราว จับสัตว์บก สัตว์น้ำ และพืชพันธุ์ตามฤดูกาลในหนองน้ำ คู บึง ท้องทุ่ง และป่าเขา ที่เป็นของสาธารณะ แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือธรรมชาติเป็นผู้ดูแลและควบคุม มักปรากฏสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ไว้เป็นที่หมายให้คนเคารพ และประกอบประเพณี พิธีกรรมที่นำไปสู่การยอมรับเงื่อนไขของการใช้ทรัพยากรที่ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ยิ่งกว่าพิธีกรรม และการเฉลิมฉลองในงานนักขัตฤกษ์ที่เกิดขึ้น ณ สถานที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นวัดประจำ ท้องถิ่น ศาลเจ้า หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ ก็มีหน้าที่ในการประสานความขัดแย้งที่มีขึ้นเป็นธรรมดาระหว่างชุมชนบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน ด้วยดังความทรงจำของชาวบ้านศรีฐานสะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด แต่สิ่งที่ยึดโยงสายใยความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน นั่นก็คือ การที่ตนเองรู้จักรากเหง้าของตนเอง ว่ามาจากเวียงจันทน์ ผังซ้ายแม่น้ำโขง

ประเพณีช้านาน : บุญบั้งไฟ ลงช่วง เข็นฝ้าย

ความสำคัญของบุญบั้งไฟต่อคนอีสานเห็นได้จากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมบุญบั้งไฟที่ ติดตัวไปกับชุมชนชาวลาวและอีสานอพยพในแต่ละพื้นที่ซึ่งแสดงให้เห็นนัยที่สำคัญของการก้าวข้ามมิติเชิงพื้นที่ และเวลาของบุญบั้งไฟที่ไม่ได้ถูกจำกัดหรือยึดติดอยู่แค่ในพื้นที่ในเชิงกายภาพ

การอพยพโยกย้ายของชาวอีสานดังกล่าวที่ได้นำเอาความทรงจำร่วมของกลุ่มคนไปด้วยแสดงให้เห็นการเชื่อมต่อระหว่างอดีตและปัจจุบันของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ภายใต้ความสามารถในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันหรือการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ของตนเองภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันแม้จะอยู่ห่างไกลกัน เช่น การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวลาวใน อเมริกาด้วยการจัดงานบุญบั้งไฟ การจัดงานบุญบั้งไฟของชุมชนชาวอีสานในจังหวัดเชียงราย และในจังหวัด นราธิวาส เป็นต้น การพยายามนำเอาวิถีชีวิตที่ตนเองผูกพันมาเป็นสิ่งที่ย้ำเตือนถิ่นกำเนิดของตนรวมถึงใช้เป็น อุบายในการสร้างทุนทางสังคม วัฒนธรรมร่วมกันระหว่างคนอีสานในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ การตัดสินใจแสดง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้คนอีสาน เป็นทางเลือกที่ผู้คนพยายามเชื่อมโยงตนเองกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม และเชื่อมกับผู้คนที่มีสัมพันธ์กับตนในเชิงสำนึกร่วม หรือถ้าจะพูดในภาษาง่ายๆ

ก็คือวัฒนธรรมของ “คนบ้านเดียวกัน” (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2554) นวนิยายสายรุ้งกลาง
ซากผุร้อนได้นำเสนอกลอนเชิงบั้งไฟ ดังตัวอย่าง

“โอเฮาโอ ซะมาโอเฮาตอ ขอเหล่าเต็ดนำเจ้าจ๊กโอ ขอเหล่าโทนำเจ้าจ๊กถั่วย
เจ้าบให้ข้อยบมีหนี ตายเป็นผีลีนามาลอก...โอเฮาโอ ศรีทธาเฮาโอ อันบั้งไฟมีมาแต่เก่า
โบราณเฮาขอฟ้าขอฝน ปี่ละหนเฮ็ดบั้งไฟใหญ่ เอาใจใส่งานประเพณี”

(มานิช พรหมสิงห์, 2556)

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นความสำคัญของประเพณีที่เก่าแก่ของชาวอีสาน
ประเพณีดังกล่าวได้สะท้อนความเป็นอีสานในแง่ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ซึ่งชาวอีสานต้อง
ทำเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังปรากฏประเพณีที่นิยมปฏิบัติมาช้านานนั่นคือ ประเพณีลง
ข่วง ซึ่ง วิจิตรา ขอนยาง (2532) ได้อธิบายไว้ว่าอาการที่คนมาพบกันในบริเวณใดบริเวณ
หนึ่งเพื่อประกอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจมาพบกันเป็นประจำถือเป็น
เหตุการณ์ปกติ หรือมาพบกันเฉพาะโอกาสพิเศษ ดังตัวอย่าง

“...แต่ละหมู่บ้านแต่ละคุ้มจะมีเดินลานกว้างมีข่วงให้ผู้สาวล้อมวงเข็นฝ้าย หน้า
นาที่ทানা มีแต่หน้าหนาวเท่านั้นจะลงข่วงตอนกลางคืน เดือนหงายก็แจ่มพอได้มองเห็น เดือน
ดับจึงจะก่อไฟกองใหญ่ ปูเสื่อกับพื้นดิน แล้วนั่งล้อมวงรอบกองไฟ...ผู้สาวจะนั่งเหยียดขา
เข็นฝ้าย กลุ่มผู้บ่าวจะมาแวะคุยเล่นด้วย เขามาเป็นกลุ่มๆ หลายๆ คน เป้าแคนติดซุงร้อง
กลอนลำคำผญาชวนขึ้นกันมา ผู้บ่าวจะมานั่งลงคุยอยู่มุมเสื่อตรงกันข้ามกับผู้สาว มีทั้งบ่าว
ขาสักลาย กับไม้สักลาย หมูพวกสักลายนี้ผู้สาวจะชมชอบกันนะ”

(มานิช พรหมสิงห์, 2556)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าพิธีกรรม และประเพณีดังกล่าวเป็นการแสดงออก
ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ของกลุ่มคนต่างๆ ต่อสิ่งที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งถูก
กำกับไว้ด้วยความหมายและความสำคัญต่อระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน และคนกับ
ธรรมชาติพิธีกรรมและประเพณีจึงไม่เพียงแสดงนัยระบบคุณค่าต่างๆ เพื่อจรรโลงสังคมฯ
ไว้ หากแต่ยังเป็นเครื่องนำทางที่จะนำพาสังคมเหล่านี้ไปสู่ปลายทางของอุดมคติร่วมกันอีก
ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าในประเพณีจากตัวอย่างได้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมต่างๆ ของชาว
อีสานทั้งการเป่าแคนที่ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองอันเป็นมรดกภาคอีสานที่เก่าแก่
ที่สุด แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มีความไพเราะ มีความซับซ้อนของเสียงมาก

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2549) ได้เสนอว่า นักโบราณคดีได้มีการขุดค้นพบกลองมโหระทึกที่ทำด้วยสัมฤทธิ์ซึ่งมีการเขียนรูปคนเป่าแคนไว้ด้วยส่วนการขุดค้นทางโบราณคดีในประเทศไทยได้มีการขุดพบกระดิ่งสัมฤทธิ์ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งกระดิ่งดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับกระดิ่งโค - กระบือในปัจจุบัน ตัวอย่างข้างต้นยังแสดงวัฒนธรรมการสีกลายของผู้ชายอีสานในอดีต ซึ่งการสีกความหมายประการหนึ่งคือเพื่อทดสอบความอดทนของตนเอง เนื่องจากถ้าผู้ใดสามารถสีกขาลายได้ครบทั้งสองข้างแล้วจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความอดทนเป็นเลิศทั้งนี้เนื่องจากเป็นผู้มีความอดทนอดกลั้นต่อความเจ็บปวดได้เป็นอย่างดี และสามารถที่จะเป็นผู้นำของครอบครัวได้ในอนาคต ส่วนถ้าผู้ชายคนใดสีกขาได้เพียงข้างเดียวหรือไม่สีกเลย ก็จะถือว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจไม่เข้มแข็ง นอกจากนี้ยังมีการสีกเพื่อความสวยงาม ซึ่งในอดีตถือว่าเป็นรสนิยมที่สูงมากเนื่องจากผู้ชายต้องนุ่งผ้าถุงเชมรอย่างขอมโบราณ ทำให้มีโอกาสที่จะอวดลวดลายที่สีกบนขาได้เป็นอย่างดี และผู้ใดที่สีกขาลายแล้วก็จะทำให้เป็นที่ยอมรับและเข้าสังคมในหมู่ผู้ชายด้วยกันได้ และยังให้ความสำคัญของการทอผ้า กล่าวคือในอดีตงานทอผ้าถือเป็นกิจกรรมยามว่างจากงานประจำอื่นๆ นอกจากจะใช้ผ้าทอเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ยังใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น หมอน ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า ทอเป็นเครื่องถวายพระ ผ้าห่อคัมภีร์ และผ้ากราบ ผ้าที่มีลวดลายประณีตงดงามขึ้นชื่อของภาคอีสาน คือ ผ้าลายขิด ผ้ามัดหมี่ และผ้าแพรวา ประเพณีลงช่วงยังได้ช่วยในเรื่องการหาคู่ กล่าวคือผู้ที่มาร่วมประเพณีจะเป็นหนุ่มๆ ในชุมชนเดียวกัน ส่วนมากก็เป็นคนละคุ้มแต่จะเป็นคนละหมู่บ้านก็ได้ ไม่มีการห้ามใครจะไปเที่ยวช่วงคุ้มไหนขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยและความรักขณะเดินทางก็จะนำเครื่องดนตรี (เครื่องเสพหนัง) ติดมือไปด้วย เช่น เป่าแคนไปตามถนน

เมื่อพิจารณาภาพรวมที่ได้วิเคราะห์นวนิยายสายรุ้งกลางซากุระอรอนพบว่าผู้เขียนศึกษาข้อมูลความเป็นอีสานด้วยการลงพื้นที่บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร การลงพื้นที่ดังกล่าวทำให้ได้รับข้อมูลที่เป็นมุขปาฐะ และข้อมูลลายลักษณ์อักษรนำไปสู่การสร้างวรรณกรรมเพื่อถ่ายทอดความทรงจำทางสังคมของชุมชน ทั้งยังได้สอดแทรกวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่คนในชุมชนต่างมีสำนึกร่วมกัน อันเป็นอัตลักษณ์ของชาวอีสาน ดังที่ผู้เขียนได้ตั้งใจให้ “ผู้อ่านมองเห็น ตระหนัก และรู้จักตัวตนของตนเองได้โดยการอ่านผู้อื่น รู้จักประเทศชาติผ่านการอ่านชุมชนท้องถิ่น แห่ละโดยการอ่านครั้งนี้ ท่านจะเป็นสหายคนถัดไปที่จะลุกขึ้นมาเล่าถึงชีวิตที่ดูไร้คุณค่าของตนเองอย่างองอาจ เพื่อเรียงร้อยเป็นหนึ่งเดียว

กับคนอื่นๆ ในสังคม โดยตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียม และก้าวมาถักทอสายรั้งร่วมกัน”

สรุป

นวนิยายสายรุ้งกลางซากผุ่ร่อนที่มานิซ พรหมสิงห์ได้ประพันธ์ขึ้นได้ช่วยให้มุมมองหนึ่งของความเป็นอีสานได้มีพื้นที่ในการแสดงออก การที่ผู้ประพันธ์ได้ใช้กลวิธีประพันธ์แบบเรื่องเล่าขนาดยาวซึ่งแทรกเรื่องเล่า ตำนานต่างๆ ที่ล้วนอยู่ในสำนึกร่วมของผู้คนอีสาน อาจสะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นอีสานหาได้แห้งแล้งอย่างที่หลายคนเข้าใจ ความอุดมสมบูรณ์ของเรื่องเล่า ตำนานต่างๆ ได้บันทึกถ่ายทอดช่วงเวลาของสังคมอีสานในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความโหดร้าย แร้นแค้นจากสภาพแวดล้อม การถูกกดขี่ เอาเปรียบจากอำนาจในต่างพื้นที่และต่างบริบท อย่างไรก็ตามแง่มุมดังกล่าวกลับทำให้เห็นในอีกมุมหนึ่งว่า แม้จะต้องเผชิญกับความเลวร้ายต่างๆ อย่างไร แต่หัวใจความเป็นอีสานก็คือการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือแม้กระทั่งการเอาตัวรอดจากเจ้าของพื้นที่ที่ชาวอีสานได้อพยพมาอาศัย

นวนิยายเรื่องนี้ทำหน้าที่ประสารรอยแผลและความภูมิใจ สอดคล้องกับชื่อเรื่องที่ว่า “สายรุ้งกลางซากผุ่ร่อน” ที่ดูย้อนแย้งในความหมาย แต่กลับงดงามอย่างลึกๆ ไม่ต่างจากความเป็นอีสานที่นอกจากอุดมสมบูรณ์ด้วยเรื่องเล่า ตำนานดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว เหนือสิ่งอื่นที่ ความเป็นอีสานที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตที่อิงกับหลักฮั้ว คองก็ช่วยให้ผู้คนได้รับการขัดเกลาจิตใจไปในตัว ความย้อนแย้งของความหวัง ความสวยงามที่ตั้งอยู่บนความเจ็บปวด อาจช่วยให้ความเจ็บปวดกลายเป็นสิ่งทั้งงดงาม ดังที่ผู้เขียนพยายามนำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล จำปาพันธ์. (2555). ข้าเจือง : กบฏไพร่ – ขบวนการผู้มีบุญหลังสถาปนาพระราชอาณาเขตสยาม – ล้านช้าง. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ชาร์ล เอฟ คายส์. (1997) รัตนา โตสกุล แปล 2552. แนวคิดท้องถิ่นภาคอีสานนิยมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง.

- จิรัฐ เจริญราษฎร์. (2552). รายงานการวิจัยภูมินามท้องถิ่นเมืองนครปฐม. นครปฐม : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- นัทธนี ประสานนาม. (2556). นิยายแห่งนิยาม เรื่องเล่าสมัยใหม่ในปรัทัศน์การเมือง วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาเอกสารวิชาการทางวรรณคดี ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นัทธนี ประสานนาม. (2555). “การเดินทาง การสำรวจ และค้นหาอาณานิคมในนวนิยายของหลวงวิจิตรวาทการ.” การประชุมวิชาการระดับชาติอุบลวัฒนธรรมครั้งที่ 2 วันที่ 27-28 มกราคม ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- นันทพร โพธิ์ชา. (2543). พัฒนาการทางความคิดของนักเขียนเรื่องสั้นอีสานในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2500-2520). ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. (2554). โครงการแม่น้ำโขง : ดำนันทปริมปราและความสัมพันธ์กับชนชาติไท. รายงานการวิจัย. มหาสารคาม : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ประนุช ทรัพย์สาร. (2551). พัฒนาการของสังคมอีสาน ในพุทธศตวรรษที่ 24 – 25. ในวารสารวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2555). บั้งไฟในเพลง: วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมอีสานผ่านบทเพลงบุญบั้งไฟ. การประชุมวิชาการระดับชาติอุบลวัฒนธรรมครั้งที่ 2 วันที่ 27-28 มกราคม ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2554). การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเพณีบุญบั้งไฟในยุคโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัฒนา กิตีอาษา. (2546). ท้องถิ่นนิยม การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พิเชฐ สายพันธ์. (2542). คนไท บนเส้นทาง 3 สายในเวียดนาม , จุลสารไทยคดีศึกษา 16, 1 (ส.ค.- ต.ค. 2542).
- มานิช พรหมสิงห์. (2556). สายรุ้งกลางซากุระอรุณ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

- วิจิตรา ขอนยาง. (2532). การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2543). “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมพื้นบ้านการศึกษาเพื่อพัฒนา,” ใน สังคมวัฒนธรรม ในวิถีการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2543). เบื้องสังคมและวัฒนธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : มติชน.
- _____. (2549). สุวรรณภูมิ ต้นกระแสประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อนุชิต สิงห์สุวรรณ. (2553). ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นทศวรรษ 2520. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฮรีออน สเตอร์ลอคอตตีร์. (2553). สำนักเรื่องถิ่นฐานในนวนิยายเรื่องลูกอีสานของ คำพูน บุญทวี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.